



Rijksinstituut voor Volksgezondheid  
en Milieu  
*Ministerie van Volksgezondheid,  
Welzijn en Sport*

Een gezonde leefstijl en beweegvriendelijke omgeving

# Evaluatie Actieplan Nederland Beweegt - Plan van Aanpak



# Achtergrond

## Evaluatieonderzoek

Het RIVM is door VWS gevraagd om het beweegbeleid zoals beschreven in het Actieplan Nederland Beweegt te evalueren. Als eerste stap is hiervoor een Plan van Aanpak opgesteld. Dit document beschrijft het Plan van Aanpak. Om tot dit plan te komen zijn er per actielijn bijeenkomsten georganiseerd met het kernteam, bestaande uit VWS, de Bewegalliantie, Kenniscentrum Sport & Bewegen en het RIVM. Doel van deze bijeenkomsten was om de evaluatie-doelen, onderzoeksvragen, bijbehorende meetmethodes en startsituatie vast te stellen. Dit document beschrijft kort de inhoud van het VWS Actieplan Nederland Beweegt, het doel van het RIVM evaluatieonderzoek, de evaluatie-activiteiten per actielijn en cijfers over beweeggedrag die ten behoeve van de evaluatie worden meegenomen. Tot slot worden de verwachte producten en samenwerkingen toegelicht.

## Actieplan Nederland Beweegt

Voldoende bewegen is belangrijk voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid [1]. In 2023 voldeed 45% van de Nederlanders aan de Beweegrichtlijnen [2]. Er is dus ruimte voor verbetering. Vanuit het Nationaal Preventie Akkoord (NPA) [3] en het coalitieakkoord 2021-2025 [4] is in 2018 de ambitie geformuleerd dat 75% van de mensen in Nederland in 2040 voldoet aan de Beweegrichtlijnen. Om hieraan bij te dragen is in juni 2023 het Actieplan Nederland Beweegt uitgebracht door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) [5]. Met dit Actieplan beoogt VWS de juiste voorwaarden te creëren om bewegen gedurende de hele dag te stimuleren (o.a. via een gezonde leefomgeving) en het in beweging krijgen van Nederlanders zelf. De primaire focus van het Actieplan ligt op gezondheidswinst, specifiek bij de mensen die nu niet of weinig bewegen. Het meer in beweging krijgen van deze mensen kan veel gezondheidswinst opleveren en bestaande gezondheidsachterstanden verkleinen [1].

**Tekstblok 1.** Doelgroepen waar het Actieplan Nederland Beweegt zich primair op richt

### Doelgroepen:

- Jongsten (0-4 jaar)
- Jongeren (12 t/m 17 jaar)
- Ouderen (65 jaar en ouder)
- Mensen met een laag opleidings- en/of inkomensniveau
- Mensen met een chronische aandoening (obesitas, diabetes, hart- en vaatziekten)
- Mensen met een beperking

## Inzet

De inzet van het Actieplan Nederland Beweegt in de kabinetsperiode 2022-2025 is erop gericht bewegen breed op de agenda te krijgen en initiatieven te stimuleren om mensen in beweging te krijgen. Daarnaast zet het Actieplan in op een beweegvriendelijke leefomgeving gericht op groepen die achterblijven in bewegen (tekstblok 1). Met dit Actieplan legt de directie Sport van VWS de nadruk op bewegen in den brede waaronder sport. VWS ziet het Actieplan als een eerste stap om Nederland in beweging te krijgen, waarop kan worden voortgewerkt, na de looptijd van het Actieplan en kabinetsperiode. Uiteindelijk wil VWS toewerken naar een lange termijn aanpak om (meer) bewegen beter in de samenleving te verankeren.

**Tabel 1.** Actielijnen en de bijbehorende activiteiten zoals beschreven in het Actieplan Nederland Beweegt [5]

Actielijn	Activiteiten
1. Het vergroten van aandacht en bewustwording voor het belang van bewegen en beweegvriendelijke omgeving.	1.1 Agenderen van bewegen in beleid; 1.2 Een publiekscampagne om de betrokkenheid van de Nederlandse bevolking te vergroten in activiteit en gedrag; 1.3 Organiseren van een beweegcongres; 1.4 Beschikbaarheid en bekendheid van kennis en onderzoek over bewegen.
2. Het creëren van meer maatschappelijk initiatief voor bewegen via Beweegalliantie.	2.1 Activatie van partijen via de Beweegalliantie; 2.2 Versterken van maatschappelijke initiatieven met het Groeiprogramma (ZonMw).
3. Het vergroten van de inzet op een lokale/regionale aanpak van bewegen.	3.1 Ondersteunen gemeenten; 3.2 Leren wat werkt bij voorlopers gemeenten.

### Drie actielijnen

In het Actieplan wordt ingezet op drie actielijnen, met elk eigen activiteiten, zoals weergegeven in tabel 1. Voor meer informatie over de actielijnen, zie het Actieplan Nederland Beweegt [5].

### Systemaankpak

Het meer in beweging krijgen van mensen die nu niet of nauwelijks bewegen is een complex volksgezondheidsvraagstuk. Veel factoren spelen een rol bij beweeggedrag. Dit varieert van individuele factoren (bv. interne motivatie) werk-, school- en leefomgevingsfactoren (bv. aanwezigheid sta-bureaus en aanbod van speelplekken) tot drijvende krachten op maatschappelijk niveau (bv. beleid rondom stedelijk ontwerp) [6]. Deze factoren hangen onderling met elkaar samen en beïnvloeden elkaar over en weer. Inzicht in dit onderliggende complexe systeem aan factoren kan bijdragen aan het identificeren van impactvolle aangrijpingspunten voor interventies (*leverage points*) [7].

Dit zijn plaatsen in een systeem waar een kleine verandering kan leiden tot een grote verandering in het gedrag van het systeem. Om een complex probleem aan te pakken is ingrijpen op meerdere plaatsen en op verschillende niveaus in het systeem nodig. Dit wordt een totale systeemaankpak genoemd [8].

Het Actieplan Nederland Beweegt bevat veel kenmerken van een totale systeemaankpak. Het eerste kenmerk is de veelvoud aan acties en initiatieven in verschillende settings. Het Actieplan richt zich op de settings leefomgeving, zorg, werk en school en op verschillende niveaus, te weten nationaal beleids-, maatschappelijk- en lokaalniveau. Het tweede kenmerk is de betrokkenheid van (alle) relevante stakeholders vanuit het gehele systeem. Via het Actieplan beoogt de directie Sport van VWS andere voor bewegen relevante beleidsdomeinen te betrekken. Via de Beweegalliantie wordt gestreefd om partijen vanuit alle onderdelen van het beweegsysteem (zoals sport & recreatie, school, werk, gezondheidszorg, stedelijk ontwerp, community, transport en media) te betrekken.

# Doel van het evaluatieonderzoek

Het overkoepelend doel van dit RIVM evaluatieonderzoek is om te bepalen wat de uitkomst is van alle ondernomen inspanningen en activiteiten vanuit het VWS Actieplan Nederland Beweegt en hoe dit bijdraagt (effect) aan het in beweging krijgen van meer mensen in Nederland.

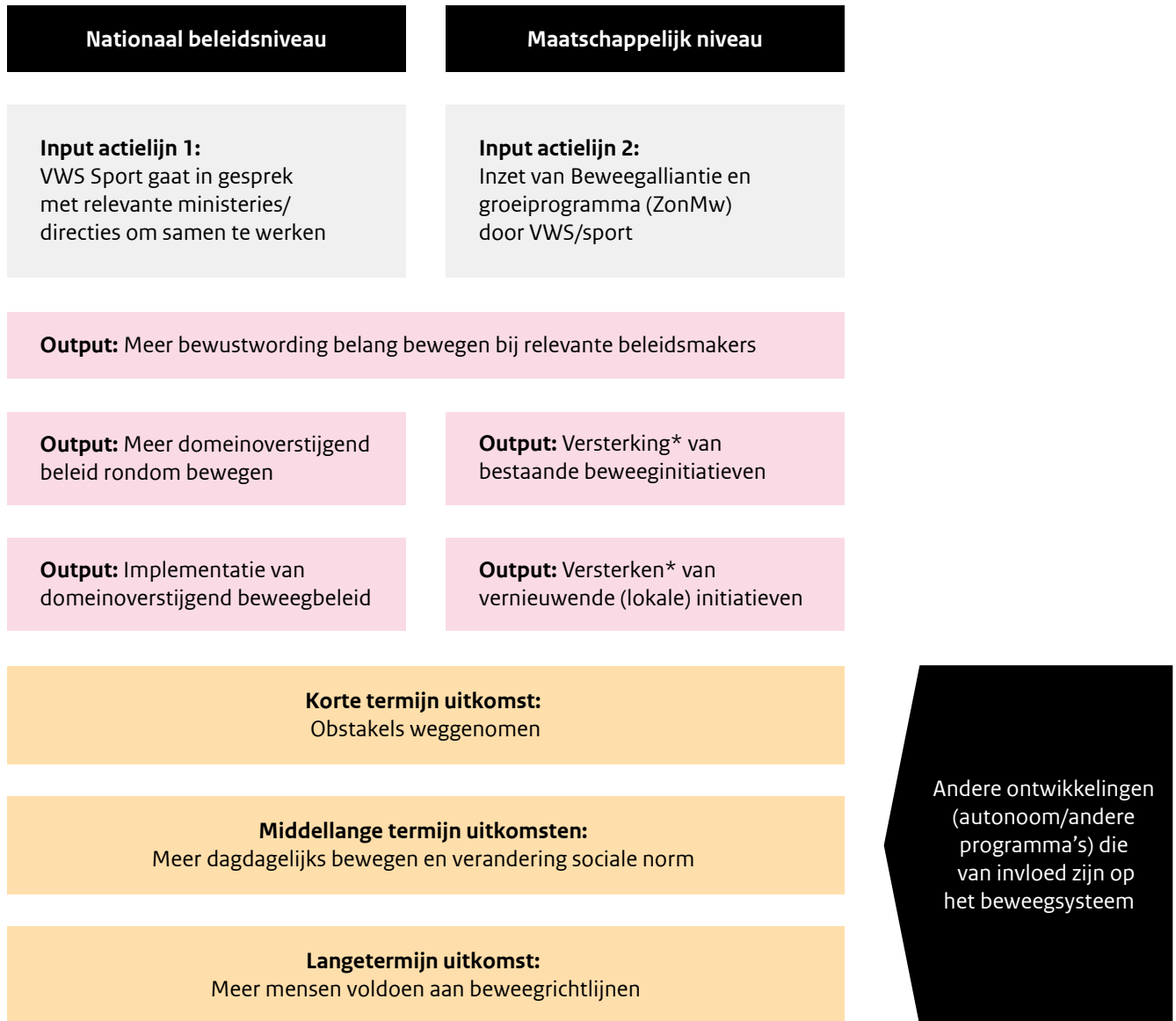
Subdoelen zijn om VWS met de uitkomsten van het evaluatieonderzoek op de volgende drie manieren te ondersteunen:

- **Leren:** Het evaluatieonderzoek geeft tussentijds inzicht in wat werkt en wat niet werkt om meer mensen in Nederland in beweging te krijgen (lerende evaluatie). Hiermee kan de uitvoering van het beleid op lokaal en nationaal niveau tussentijds bijgestuurd worden (lerend beleid).
- **Agenderen:** kennis uit het evaluatieonderzoek draagt bij aan het op de kaart zetten en behouden van het belang van het onderwerp bewegen bij andere relevante beleidsdomeinen en partijen.
- **Verantwoording:** Het evaluatieonderzoek brengt de voortgang van de inspanningen in beeld en maakt de impact hiervan op beweeggedrag van mensen (in het algemeen en specifieke doelgroepen in het bijzonder) inzichtelijk om zo politieke en bestuurlijke keuzes te onderbouwen.

## Systemevaluatie

Voor de evaluatie van het Actieplan nemen we de principes van een systeemevaluatie als uitgangspunt en baseren we ons op het recent ontwikkelde ENCOMPASS raamwerk [9]. Dit is een praktische handleiding om een volksgezondheidsprogramma zoals het Actieplan te evalueren in complexe systemen. Een van de stappen is het specificeren van een logisch model (figuur 1). Hierin geef je aan hoe je denkt dat het systeem verandert wanneer de inzet (acties) wordt uitgevoerd. Dit doe je door te kijken naar de effecten die het gevolg zijn van interacties tussen de verschillende elementen in het systeem. Deze output (resultaat van de inzet) en uitkomsten (effect van de output) zullen we gaan meten om uiteindelijk te kunnen zeggen of er veranderingen in het bewegingsysteem zijn ontstaan en in hoeverre het aannemelijk is dat het Actieplan Nederland Beweegt hieraan heeft bijgedragen. Om hier een gedegen uitspraak over te kunnen doen is het belangrijk om inzicht te hebben in de startsituatie voorafgaand aan het Actieplan. Er is met het kernteam besloten om als startpunt van de evaluatie mei 2022 aan te houden, omdat de totstandkoming van het Actieplan al verschillende zaken in gang heeft gezet, wat als een eerste interventie gezien kan worden en effecten kan hebben bewerkstelligd. Daarnaast is het goed om te beseffen dat er ook andere ontwikkelingen in de maatschappij zijn die invloed hebben op bewegen en die ook in dezelfde periode als het Actieplan hebben plaatsgevonden. Hierbij kan je denken aan ontwikkelingen op technisch vlak, bijvoorbeeld de toename in aanbod van elektrische vervoersmiddelen, zoals een fiets/step en een toename in bezorgdiensten aan huis voor boodschappen en maaltijden. Dit ligt buiten de scope van deze evaluatie. Wat we allemaal in kaart gaan brengen (output) ten behoeve van de evaluatie is per actielijn verder uitgewerkt in dit Plan van Aanpak. Daarnaast zullen we over de actielijnen heen relevante cijfers over bewegen in kaart brengen.

**Figuur 1.** Logisch model voor de systeemevaluatie van het Actieplan Nederland Beweegt



\*met versterking wordt bedoeld: verduurzamen, opschalen verbreden en/of verstevigen door bv. het verbinden van alliantiepartners.

Actielijn 3 is (vooralsnog) niet opgenomen in het model omdat er op dit moment nog geen concrete inzet is vanuit VWS en het RIVM daarom (nog) geen evaluatie hiervoor kan uitvoeren.

# Evaluatie Actielijn 1

## Het vergroten van de aandacht en bewustwording voor het belang van bewegen en een beweegvriendelijke leefomgeving

**Inzet vanuit actielijn:** 1) Agenderen van bewegen in beleid; 2) Uitvoeren publiekscampagne; 3) Organiseren bewegcongres; 4) Beschikbaarheid en bekendheid van kennis en onderzoek over bewegen.

**Afbakening evaluatie:** De evaluatie richt zich op activiteit 1 'Agenderen van bewegen in beleid' en 4 'Beschikbaarheid en bekendheid van kennis en onderzoek over bewegen'.

**Evaluatiedoel:** In kaart brengen in hoeverre er bij andere relevante beleidsterreinen (naast sport) aandacht is voor bewegen, bewegen onderdeel is van de beleidsvorming en dit beleid ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd.

**Onderzoeksmethoden:** Interviews, document-analyse en PA-EPI.

van bewegen in de vorm van het verbeteren van de beweegvriendelijke omgeving, de fietsinfrastructuur, inclusieve speelplekken en het beweegaanbod voor ouderen. Tot slot is in 2023 het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) [12] afgesloten tussen VWS en andere partijen (zie tekstblok 5), dat onder andere tot doel heeft een gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten en een gezonde leefstijl (waaronder bewegen). Hoewel bewegen dus al enige tijd onderdeel vormt van het preventiebeleid is er ruimte om bewegen (en de positieve gezondheidseffecten hiervan) breder op de beleidsagenda te zetten.

### Doel

Voor actielijn 1 gaat VWS directie Sport op zoek naar (meer) mogelijkheden om samen te werken met andere departementen, directies en maatschappelijke partijen, zodat bewegen zowel binnen VWS als in andere beleidsterreinen op de agenda staat (zie tekstblok 2). In de evaluatie brengen we de uitkomsten hiervan in kaart; dus in hoeverre er bij andere relevante beleidsterreinen (naast sport)<sup>1</sup> aandacht is voor bewegen, bewegen onderdeel is van de beleidsvorming en dit beleid ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd.

### Afbakening

Met het kernteam is afgesproken dat de focus van de evaluatie van actielijn 1 ligt op activiteit 1 'bewegen in beleid' en activiteit 4 'beschikbaarheid en bekendheid van kennis en onderzoek over bewegen'. Dit zijn meer langdurige activiteiten vergeleken met het organiseren van een congres of het uitzetten van een publiekscampagne die beide in 2023 al hebben plaatsgevonden. Verder zal de focus van de evaluatie zich richten op de settings (school, zorg, werk, leefomgeving) en daarom primair op de ministeries (OCW, SZW, BZK, IenW, LNV) en relevante directies binnen VWS (Langdurige Zorg (LZ), Voeding, Gezondheidsbescherming en Preventie (VGP), Zorgverzekeringen (Z) en Curatieve Zorg (CZ)).

<sup>1</sup> Hiermee wordt bedoeld de andere directies binnen VWS (Publieke Gezondheid, Voeding, Gezondheidsbescherming en Preventie, Curatieve Zorg) en andere departementen (OCW, LNV BZK, SZW, IenW)

## Startsituatie

Vóór de lancering van het Actieplan Nederland Beweegt in juni 2023 liepen er al verschillende VWS beleidsprogramma's waarin bewegen een onderdeel was. Hieronder worden een aantal bekende voorbeelden genoemd. Als eerste het Sportakkoord "Sport verenigt Nederland" [10], dat in 2018 is opgesteld door de directie Sport, NOC\*NSF en Vereniging Sport en Gemeenten. Dit akkoord richt zich primair op sport, maar er is ook aandacht voor bewegen bij de onderdelen inclusief sporten en bewegen en van jongs af aan in beweging. Ten tweede het Nationaal Preventieakkoord (NPA) "Naar een gezonder Nederland" [3] dat in 2018 is gestart vanuit de VWS-directie Voeding, Gezondheidsbescherming en Preventie (VGP) in samenwerking met andere partijen. In dit akkoord is er binnen het thema overgewicht aandacht voor bewegen. Het gaat dan met name om de motorische ontwikkeling van kinderen en gezonde schoolpleinen. Ten derde, de Landelijke Nota Gezondheidsbeleid 2020-2024 [11] waarin wordt ingezet op het stimuleren

## Tekstblok 2. Bewegen in verschillende beleidsterreinen

### Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

Binnen de Nederlandse overheid is VWS verantwoordelijk voor het Rijksbrede beweegbeleid. Sinds 2022 is er een beweegteam opgericht binnen de *directie Sport* van VWS en valt het onderwerp 'bewegen' binnen deze directie. De *directie Sport* heeft als beleidsdoelstelling een sportieve samenleving waarin voor iedereen passende en veilige sport- en beweegmogelijkheden aanwezig zijn. Zij hebben hiertoe onder andere aandacht voor het wegnemen van drempels en het bevorderen dat van deelname aan sport en bewegen. Er zijn ook andere directies binnen VWS die bewegen (kunnen) integreren in hun beleid, zoals de *directie Publieke Gezondheid (PG)* en de *directie Voeding, Gezondheidsbescherming en Preventie (VGP)*. Daarnaast is het met name bij de *directie Curatieve Zorg (CZ)* een belangrijk thema om bewegen een vanzelfsprekend onderdeel te maken in de ziekenhuiszorg, geestelijke gezondheidszorg en eerstelijns- en ketenzorg.

### Andere voor bewegen relevante ministeries

Daarnaast zijn er ook buiten VWS beleidsterreinen die invloed kunnen uitoefenen op bewegen. Zo zijn de *Ministeries voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)*, *Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)* en *Infrastructuur en Waterstaat (IenW)* verantwoordelijk voor de fysieke leefomgeving, waardoor zij invloed uit kunnen oefenen op een beweegvriendelijke omgeving. *IenW* is tevens het Ministerie dat actieve mobiliteit faciliteert en stimuleert, onder andere binnen het beleid voor duurzame mobiliteit. Daarnaast is het *Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)* verantwoordelijk voor bewegen op school, zoals het bewegingsonderwijs, maar kan OCW ook stimuleren dat er voldoende aandacht is voor bewegen als onderdeel tijdens de lessen en na een schooldag. Het *ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)* kan een rol spelen bij het stimuleren van bewegen voor mensen in kwetsbare posities, zoals mensen in armoede en tijdens de werkdag, voor vitalere en productievere werknemers.

## Onderzoeksvragen

Op basis van bovengenoemd doel zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Zijn relevante beleidsmakers buiten de *directie Sport* zich (meer) bewust van het belang van bewegen (voor hun ambities) en (hoe) passen ze dit toe?
2. Is bewegen terug te vinden in beleidsstukken van de relevante beleidsterreinen (naast sport)<sup>1</sup> en op welke manier?
3. Worden de beleidsplannen van de relevante beleidsterreinen (naast sport) waar bewegen in voorkomt ook daadwerkelijk geïmplementeerd?
4. Welke kennis is beschikbaar gekomen door onderzoeken die zijn uitgezet in relatie tot het Actieplan en op welke onderwerpen en doelgroepen richten deze onderzoeken zich?

## Methoden

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zal gebruik worden gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden, namelijk interviews, een documentanalyse en de Physical Activity Environment Policy Index (PA-EPI) [13].

## Interviews

Om in beeld te brengen of beleidsmakers zich (meer) bewust zijn van het belang van bewegen gaan we jaarlijks beleidsmedewerkers werkzaam bij de relevante ministeries en directies interviewen. We brengen in beeld of beleidsmedewerkers en directeuren buiten de *directie Sport* het thema bewegen relevant vinden. Leeft dit onderwerp? Waarom wel of niet? Is dit veranderd in de loop der tijd en hoe is dit gekomen? Hoe wordt bewegen toegepast/meegenomen? Daarnaast wordt er uitgevraagd of ze interdepartementale contacten hebben en of er gezamenlijke doelstellingen geformuleerd zijn. En met wie binnen de overheid (of daar buiten) hebben beleidsmedewerkers contact over bewegen? De interviews met directeuren vinden retrospectief plaats, dus in de tweede helft van 2025, omdat het bevragen ook al een interventie is en we geïnteresseerd zijn in het evalueren van het effect van de werkzaamheden vanuit het Actieplan. Vanwege het lerende karakter van de evaluatie vinden de interviews met de beleidsmedewerkers wel tijdens de evaluatie plaats, zodat op basis van de uitkomsten het beleid indien nodig aangepast kan worden.

## Documentenanalyse

Om te inventariseren hoe vaak bewegen terug te vinden is in beleidsstukken, in welke beleidsterreinen en of dit is toegenomen over de tijd, zal een analyse op openbare bekendmakingen en parlementaire documenten uitgevoerd worden via [www.officielebekendmakingen.nl](http://www.officielebekendmakingen.nl). We onderzoeken hoe vaak bewegen (of gerelateerde termen, zoals fietsen, wandelen, actief transport, bewegingsonderwijs, beweegvriendelijke omgeving en zitgedrag) als trefwoord in de documenten voorkomt. Hiertoe worden de aantallen bekeken per jaar of per cluster van jaren (ook retrospectief). Documenten waarin gezocht wordt zijn onder andere: beleidsnota's, uitvoeringsprogramma's en kamerbrieven. Tevens is er een overzicht van het sport- en beweegbeleid op de RIVM-website [www.sportenbewegenincijfers.nl/beleid/historisch-overzicht](http://www.sportenbewegenincijfers.nl/beleid/historisch-overzicht) beschikbaar van 1940 t/m 2019. Ten behoeve van de evaluatie zullen we dit overzicht in eerste instantie bijwerken tot 2023. Op deze pagina worden belangrijke beleidsstukken jaarlijks toegevoegd die betrekking hebben tot sport en bewegen. Om inzicht te krijgen welke onderzoeken er in het kader van het Actieplan zijn uitgezet zal een overzicht van deze onderzoeken worden opgevraagd bij directie Sport van VWS. Er zal in kaart worden gebracht op welke onderwerpen en doelgroepen deze onderzoeken zich hebben gericht en of dit aansluit bij de focus van het Actieplan.

## Physical Activity Environment Policy Index (PA-EPI)

Om inzicht te krijgen in of en hoe bewegen is meegenomen in de beleidstukken en in hoeverre dit beleid daadwerkelijk is geïmplementeerd, zal gebruik gemaakt worden van het PA-EPI (zie tekstblok 3) [14]. Eén van de eerste stappen in

van het PA-EPI proces is het opstellen van een evidence document voor de nationale context. Dit is recent door het Amsterdam UMC gedaan en geeft een overzicht van het huidige landelijke Nederlandse beweegbeleid [15]. De juistheid en volledigheid van dit overzicht is getoetst bij professionals werkzaam bij (of organisaties gefinancierd door) de Nederlandse Rijksoverheid. Middels een online vragenlijst is begin 2024 de mate van implementatie gescoord door onafhankelijke experts (waaronder experts werkzaam bij universiteiten, hogescholen, maatschappelijke organisaties (NGO's) en lokale overheden). In deze vragenlijst hebben de experts tevens suggesties gedaan voor beleidsacties en beleidsondersteunende acties om de implementatiescores te verbeteren. Het RIVM heeft in het kader van deze evaluatie op 1 maart 2024 samen met het Amsterdam UMC een workshop georganiseerd waarin experts en beleidsmakers samen discussieerden over de voorgestelde en eventuele nieuwe acties om hiermee de implementatie van het Nederlandse beweegbeleid te verbeteren. Op dit moment (april 2024) worden de acties door de experts geprioriteerd op basis van haalbaarheid, relevantie en het verkleinen van sociaal economische verschillen. Uit de prioritering komt een top 5 beleidsacties en een top 5 beleidsondersteunende acties. Ten behoeve van de evaluatie zal in 2025 via de documentenanalyse (zie vorige alinea) onderzocht worden of en welke acties terugkomen in nieuwe beleidsdocumenten en kamerbrieven. Ook zullen de gemiddelde implementatiescores vergeleken worden met scores van andere landen. Dit geeft inzicht hoe goed het Nederlandse beweegbeleid scoort ten opzichte van andere landen die de tool hebben gebruikt. Met deze informatie is het mogelijk om, voor domeinen waar (nog) niet goed op wordt gescoord, te leren van het beleid van andere landen.

### Tekstblok 3. Physical Activity Environment Policy Index (PA-EPI) [14, 15]

De PA-EPI is een instrument met als doel het in kaart brengen van de implementatie van het nationale overheidsbeleid en acties vanuit de overheid gericht op het creëren van een beweegvriendelijke omgeving. Daarnaast heeft de PA-EPI als doel het identificeren van hiaten in de implementatie en het geven van aanbevelingen om deze hiaten te adresseren. De PA-EPI bestaat uit 15 domeinen relevant voor bewegen. Dit betreft 8 beleidsdomeinen overeenkomend met de domeinen zoals geïdentificeerd door de ISPAH 'eight investments that works for physical activity' in 2020 (onderwijs, transport, stedelijk ontwerp, gezondheidszorg, media, samenleving/gemeenschap, sport voor iedereen en werkplek). Daarnaast betreft dit 7 beleidsondersteunende domeinen te weten leiderschap, bestuur, monitoring,

financiering en middelen, platformen voor interactie, ontwikkeling van beweegprofessionals en health-in-all policies. Voor elk domein zijn er kwaliteitsindicatoren (indicatoren voor good practice) gedefinieerd. In totaal zijn dit er 45 voor de 15 PA-EPI domeinen. Het PA-EPI proces bestaat uit acht stappen. De eerste vier stappen omvatten het creëren en valideren van het evidence document. Met stap vijf en zes wordt op basis van het evidence document de mate van implementatie van de 45 PA-EPI indicatoren gescoord door onafhankelijke experts en een mediane score berekend door de onderzoekers. Tot slot identificeren en prioriteren experts beleidsacties en beleidsondersteunende acties en die kunnen worden aanbevolen aan de rijksoverheid voor het creëren van een gezonde beweegomgeving (stap zeven en acht).



# Evaluatie Actielijn 2

## Het creëren van meer maatschappelijk initiatief voor bewegen via de Beweegalliantie

**Inzet vanuit actielijn:** 1) Activatie van partijen via de Beweegalliantie; 2) Versterken van maatschappelijke initiatieven met het Groeiprogramma (ZonMw).

**Afbakening evaluatie:** De evaluatie richt zich op de hogere doelen van de Beweegalliantie en het Groeiprogramma en minder op de losse activiteiten.

**Evaluatiedoel:** In kaart brengen van de (meer)waarde van de Beweegalliantie en het Groeiprogramma op het creëren van meer maatschappelijk initiatief voor bewegen.

**Onderzoeksmethoden:** interviews, documentanalyse, stakeholderanalyse, vragenlijst, Action Scales Model en expertbijeenkomst.

### Startsituatie

Vóór de lancering van het Actieplan Nederland Beweegt in juni 2023 subsidieerde VWS al verschillende partijen die bezig zijn met het thema sport en bewegen. Vanuit het Nationaal Preventieakkoord (NPA; gestart 2018 [3]) hebben diverse partijen zich ingezet om bewegen in het dagelijks leven te stimuleren, zoals Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG), Wandelnet, Fietsersbond, Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid (IVN), Jantje Beton en Special heroes. Daarnaast subsidieerde de directie Sport al een aantal fondsen en initiatieven, zoals het Ouderenfonds, Bas van de Goor Foundation, Fonds Gehandicaptensport, Buitenspelcoalitie, Samenspeelfonds en Gezonde School. Met de komst van het Team Bewegen binnen de directie Sport in 2022 zijn sommige van deze programma's onder dit team geplaatst en bij sommige programma's is het team er op aangesloten. Deze programma's zijn vervolgens uitgebreid en opgeplust, veelal van sport naar meer focus op bewegen in den brede.

In 2022 is ook de Beweegalliantie [16] opgericht nadat bewegen als zelfstandig thema werd geplaatst naast de andere thema's van het Nationaal Preventieakkoord (NPA). In verband met overlap is vervolgens de werkgroep "gezonde omgeving" vanuit het NPA overgegaan in de

Beweegalliantie. De periode tot zomer 2023 bestond uit de kwartiermakerfase en sinds augustus 2023 is de Beweegalliantie operationeel gestart. Medio 2023 is de Beweegalliantie buiten VWS geplaatst en opereren ze zelfstandig met subsidie van VWS vanuit de stichting Sardes. Hierdoor heeft de Beweegalliantie meer ruimte voor bijvoorbeeld lobbyactiviteiten voor het belang van bewegen bij politieke partijen.

### Afbakening

Bij actielijn 2 ligt de focus op het evalueren van de doelen van de Beweegalliantie en het Groeiprogramma. Voor de volledigheid zullen we ook beknopt de ontwikkelingen in kaart brengen van een aantal andere relevante initiatieven en programma's (JOGG, Wandelnet, Fietsersbond, IVN, Jantje Beton, Special heroes, fietsmaatjes en Gezonde School) gericht op het creëren van maatschappelijk initiatief. Met het kernteam is afgesproken dat het RIVM binnen de huidige evaluatie niet evalueert of de Beweegalliantie de toegezegde activiteiten heeft uitgevoerd. Dit doet de Beweegalliantie zelf. Wel zal het RIVM evalueren of de hogere doelen die de Beweegalliantie nastreeft zijn behaald, zoals het creëren van meer maatschappelijk initiatief (zie de begrippenlijst in tabel 2) voor bewegen en het versterken van bestaande beweeginitiatieven. De evaluatie van de Beweegalliantie activiteiten die zich richten op het nationale beleid in beweging krijgen zal worden meegenomen in de evaluatie van Actielijn 1. Verder is afgesproken dat onder andere vanwege de haalbaarheid het RIVM niet de impact van alle losse cirkels (zie tabel 2) op bewegen zal evalueren. Wel zal het proces van de cirkels geëvalueerd worden. Waar mogelijk en zinvol zal bij een veelbelovende cirkel gekeken worden of er specifiek bijdragen kan worden geleverd aan een impactevaluatie. Hierbij kan je bijvoorbeeld denken aan het laten dragen van beweegmeters door kinderen.

### Doel

Via Actielijn 2 zet VWS directie Sport twee (nieuwe) beleidsinstrumenten in om bewegen te bevorderen, namelijk de Beweegalliantie en het Groeiprogramma (zie tekstblok 4). In de evaluatie brengen we de werking

en (meer)waarde in kaart van de Beweegalliantie en het Groeiprogramma op het creëren van meer maatschappelijk initiatief voor bewegen. Daarnaast zal de voortgang van

andere partijen die subsidie ontvangen van de directie Sport en bijdragen aan het creëren van (meer) maatschappelijk initiatief voor bewegen worden meegenomen.

#### Tekstblok 4. Beschrijven Beweegalliantie en Groeiprogramma [16, 17]

##### **Beweegalliantie**

###### *Missie en visie*

De Beweegalliantie is een voedend netwerk voor partijen en initiatieven met als doel “Meer mensen bewegen meer. Elke dag. Overal.” De Beweegalliantie fungeert als buitenboordmotor voor het aanjagen van maatschappelijk initiatief en richt zich op het verbinden van organisaties, het ophalen en wegwerken van obstakels en het starten van mogelijke samenwerkingsverbanden. Daarnaast ondersteunt de Beweegalliantie bestaande initiatieven en het opzetten van nieuwe (lokale) initiatieven, gericht op het in beweging krijgen van (doel)groepen. Dit moet er voor zorgen dat de sociale norm ten opzichte van dagelijks bewegen verschuift en dat mensen structureel meer gaan bewegen.

In het activiteitenplan van de Beweegalliantie worden 5 activiteitenpijlers uitgelicht. Deze zijn:

1. Beleid in beweging brengen
2. Obstakels duurzaam wegnemen in settings
3. Nieuwe doelgroepen bereiken
4. Communiceren en positioneren
5. Organisatie & monitoring

Om deze activiteiten te bewerkstelligen staan binnen de Beweegalliantie twee manieren van werken centraal: het werken in settings en in cirkels.

###### *Spelers*

De Beweegalliantie werkt samen met een aantal belangrijke spelers, waaronder netwerkadviseurs,

ambassadeurs, experts en beweegmakers. Netwerkadviseurs maken zich binnen hun eigen setting/domein hard om obstakels voor meer bewegen weg te nemen door middel van het activeren van hun eigen netwerk. Daarnaast hebben netwerkadviseurs structureel contract met de cirkeltrekkers en begeleiden ze de cirkels binnen hun setting. Ambassadeurs zijn mensen die gezien hun ervaring, invloed en/of bekendheid, de boodschap: ‘Bewegen, het nieuwe normaal’ verspreiden naar hun doelgroep, vaak via landelijke kanalen. Een expert is iemand met een specifieke expertise die bruikbaar is in een cirkel of in den brede bij de Beweegalliantie. Tot slot is een beweegmaker iemand die in de praktijk (op lokaal niveau) het verschil kan maken door zich in een bepaalde setting mensen in beweging te krijgen. Deze spelers hebben ook een belangrijke rol in o.a. het vergroten van sociale acceptatie en het veranderen van de norm rondom bewegen.

##### **Groeiprogramma**

Het ministerie van VWS en de Beweegalliantie hebben in 2023 een Groeiprogramma gelanceerd. Het doel van dit programma is om de toepassing en opschaling van vernieuwende lokale beweeginitiatieven te bevorderen en te versterken, gericht op jongeren en mensen met minder kansen. Het groeiprogramma jaagt deze beweeginitiatieven aan met kennis, netwerk, onderzoek en financiën. De Beweegalliantie is aanspreekpunt voor deze initiatieven. Onderdeel van het Groeiprogramma zijn de financiële vouchers die ZonMw verstrekt om deze initiatieven te ondersteunen met het wegnemen van obstakels en het opschalen van implementatie.

## Onderzoeksvragen

1. Zijn alle relevante actoren uit het beweegsysteem betrokken en is de onderlinge samenwerking verbeterd?
2. Welke (nieuwe) samenwerkingsverbanden (cirkels) zijn er gestart en hoe verloopt dit?
3. Welke obstakels zijn er geïdentificeerd en weggewerkt in setting?
4. Zijn er vernieuwende lokale initiatieven versterkt/gestart via het Groeiprogramma en zijn beoogde doelgroepen (<25jr en lage sociaal economische positie) bereikt?
5. Wat is de (meer)waarde van de inzet van de Beweegalliantie en het Groeiprogramma als beleidsinstrumenten op het creëren van meer maatschappelijk initiatief?
6. Wat is de voortgang van andere initiatieven en programma's gericht op bewegen en het creëren van maatschappelijk initiatief (JOGG, Wandelnet, Fietsersbond, IVN, Jantje Beton, Special heroes, fietsmaatjes en Gezonde School)?

Tabel 4. Begrippenlijst

Begrip	Uitleg
<b>Partijen</b>	Met partijen wordt bedoeld: organisaties, instellingen en bedrijven die vanuit hun overtuiging, expertise en/of inzet een bijdrage willen leveren aan het stimuleren van bewegen.
<b>Initiatief</b>	Met initiatieven wordt bedoeld een gecoördineerde actie dat iets in gang zet met de bedoeling om bewegen te bevorderen (zoals een interventie, programma, aanpak etc.).
<b>Maatschappelijk initiatief</b>	Met het creëren van maatschappelijk initiatief wordt bedoeld: het verbinden van partijen zodat ze van elkaar kunnen leren, ervaringen en/of kennis kunnen uitwisselen, met elkaar samenwerken, obstakels wegwerken en elkaar kunnen stimuleren om meer Nederlanders te laten bewegen. Bestaande kennis, expertise en initiatieven zijn hierbij vertrekpunt.
<b>Settings</b>	Settings zijn de vindplaatsen in de maatschappij waar ruimte is om meer beweging te integreren. De Bewegegalliantie is gestart met 5 verschillende domeinen, namelijk werk, zorg, leefomgeving, onderwijs en actieve mobiliteit. Partijen uit het Bewegegalliantie netwerk kunnen vervolgens binnen een setting/domein een cirkel creëren.
<b>Cirkel</b>	Een cirkel is een samenwerking tussen partijen (vanuit beleid, praktijk en/of wetenschap). Een cirkel identificeert obstakels, ruimt ze op en vergroot het effect van succesvolle initiatieven.
<b>Obstakel</b>	Een obstakel is een hindernis tussen het beweeginitiatief en het succes daarvan of een (ervaren) drempel bij een groep mensen om te bewegen.

## Methoden

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen wordt gebruik gemaakt van verschillende traditionele onderzoeksmethoden en vernieuwende methodieken vanuit de systeemaanpak (zoals stakeholder mapping, action scale model en action mapping).

### Stakeholderanalyse en mapping

We zullen aan het begin van de evaluatie i.s.m. het kernteam een stakeholderanalyse uitvoeren om in kaart te brengen welke actoren een relevante rol spelen in het beweegstelsel, i.e. het creëren van een beweegvriendelijke omgeving, zodat mensen aangemoedigd worden om (meer) te bewegen [9]. Hiervoor zullen we voortborduren op eerder uitgevoerde stakeholderanalyses vanuit het kernteam. Vervolgens zullen we stakeholder *mapping* toepassen om inzichtelijk te krijgen of alle relevante partijen aangesloten zijn bij de Bewegegalliantie en of er nog partijen missen (onderzoeksvraag 1). Dit zullen we herhaaldelijk doen, zodat we inzicht krijgen in of het netwerk zicht uitbreidt en er beweging op gang komt (olievlekwerking).

### Vragenlijst en interviews

We zullen een vragenlijst uit zetten onder partijen die zich hebben aangesloten bij de Bewegegalliantie. Er zal onder andere gevraagd worden wat voor partijen de toegevoegde waarde is van zich aansluiten bij de Bewegegalliantie en of zij vinden dat de onderlinge samenwerking in de loop van de tijd is verbeterd (onderzoeksvraag 1). Daarnaast zullen er interviews worden gehouden met diverse betrokkenen. Ten eerste met netwerkregisseurs, cirkeltrekkers en cirkelbetrokkenen (zie tekstblok 4) over hoe ze de samenwerking binnen de settings en cirkels ervaren, of zij vinden dat alle relevante partijen zijn aangesloten, wat de toegevoegde waarde is van het werken in cirkels en wat hierbij de belemmeringen en succesfactoren zijn (onderzoeksvraag 2). Ten derde zullen er interviews met de directie van de Bewegegalliantie worden gehouden over hoe zij vinden dat de Bewegegalliantie functioneert, wat het volgens hen heeft opgeleverd, wat er nog verbeterd kan worden en hoe. Tot slot zullen we interviews houden met relevante beleidsmakers binnen en buiten directie Sport over de bekendheid en meerwaarde van de Bewegegalliantie en hoe de kennisuitwisseling tussen de Bewegegalliantie en het Bewegegteam van VWS verloopt en wat dit oplevert.

## Documentenanalyse

We zullen diverse relevante documenten van de Bewegalliantie analyseren waaronder het 'plan van aanpak cirkels', verslag intake alliantiepartners, jaarplannen Bewegalliantie, uitkomsten deskresearch etc. De uitkomsten gebruiken we ten eerste om inzicht te geven in het aantal en de typen partijen die aangesloten zijn bij de Bewegalliantie, de afgesproken inzet, of er nog relevante partijen missen en de ontwikkeling over de tijd hierin (onderzoeksvraag 1). Ten tweede gebruiken we deze kennis om inzicht te geven in het totaal aantal cirkels per setting en of de cirkel bestaande programma's betreft of een nieuw initiatief (onderzoeksvraag 2). Ten derde gebruiken we de informatie om inzicht te geven in welke obstakels er zijn geïdentificeerd, welke acties er worden ingezet om de obstakels aan te pakken, welke (type) obstakels zijn weggenomen, wat dit heeft opgeleverd en voor welke obstakels het niet gelukt is om weg te nemen (onderzoeksvraag 3). Ook gebruiken we informatie uit de documentenanalyse om inzicht te geven in hoeveel er in het kader van het Groeiprogramma subsidieoproepen vanuit ZonMw zijn uitgegaan, hoeveel aanvragen er zijn binnen gekomen, welke vernieuwende lokale initiatieven er zijn gehonoreerd, wat er vernieuwend is aan het initiatief, wat deze ondersteuning inhoudt (bv. kennis, subsidie door ZonMw Voucher) en of de beoogde doelgroepen zijn bereikt (onderzoeksvraag 4). Tot slot zullen voortgangsrapportages geanalyseerd worden om te kijken wat de toegevoegde waarde is van de andere initiatieven en programma's op het vergroten van het maatschappelijk initiatief voor bewegen (onderzoeksvraag 6).

## Action Scales Model en Action Mapping

We zullen de acties die binnen cirkels uitgevoerd zijn indelen op basis van het Action Scales Model [18] om inzicht te krijgen op welk niveau van het bewegingsysteem de acties gericht zijn om obstakels aan te pakken. Binnen het ASM wordt vier niveaus onderscheiden waarop je kan in grijpen in een systeem. De verschillende niveaus van laag naar hoog zijn als volgt: acties gericht op het aanpakken van 1) gebeurtenissen, 2) structuren, 3) doelen en 4) overtuigingen in een systeem. De onderliggende gedachte is dat acties gericht op een hoger niveau in het systeem (bv. de overtuiging binnen bedrijfsculturen dat het welzijn van werknemers even belangrijk als economisch gewin) meer impact hebben dan acties op die op een lager systeemniveau aangrijpen (bv. de gebeurtenis van het plaatsen van meer staburo's binnen één bedrijf). Met de methode Action Mapping [19] plaats je de acties op een systeemkaart dat het beweggedrag beschrijft. Dit geeft inzicht op welke onderdelen (bv settings) van het systeem de acties gericht zijn en of er nog hiaten zijn. Voor de evaluatie zal waar mogelijk gebruik gemaakt worden van bestaande systeemkaarten zoals causale loop diagrammen.

## Expertbijeenkomst

We zullen in de tweede helft van 2025 een expertbijeenkomst organiseren met relevante vertegenwoordigers vanuit beleid, onderzoek en praktijk. Hierin zullen we bediscussiëren wat de experts zien als (meer)waarde van de inzet van de Bewegalliantie en het Groeiprogramma als beleidsinstrument om maatschappelijk initiatief voor bewegen aan te jagen en te versterken (onderzoeksvraag 5). Wat zijn de voor- en nadelen van een dergelijk beleidsinstrument t.o.v. andere instrumenten?



# Evaluatie Actielijn 3

## Het vergroten van de inzet op een lokale/regionale aanpak van bewegen

**Inzet vanuit actielijn:** 1) Ondersteunen van gemeenten; 2) Leren wat werkt bij voorlopers gemeenten.

**Afbakening evaluatie:** VWS doet op dit moment geen extra inzet vanuit actielijn 3. Wel zal het RIVM een aantal onderzoeksactiviteiten uitvoeren.

**Evaluatiedoel:** Inzicht in opgedane kennis op het gebied van bewegen en een beweegvriendelijke leefomgeving op lokaal niveau vanuit de GALA monitor, SAll monitor en PGLO en het identificeren van eventuele kennishiaten.

**Onderzoeksmethoden:** Kennisintegratie en expertbijeenkomsten.

### Startsituatie

Vóór de lancering van het Actieplan Nederland Beweegt in juni 2023 ondersteunde VWS al via verschillende akkoorden en programma's gemeenten, lokale inzetten en een integrale aanpak. Een aantal voorbeelden hiervan zijn het Sportakkoord II (SAll) (december 2022) [20], het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) (3 februari 2023) [12], de Regeling Specifieke Uitkering voor sport en bewegen (SPUK) (2023) [21] en het Programma Gezonde Leefomgeving (PGLO) (2023) [22]. Gemeenten hebben een brede verantwoordelijkheid bij het bevorderen van gezondheid bij burgers. Zij zijn in staat om tot een domeinoverstijgende aanpak van bewegen te komen vanuit verschillende domeinen, zoals zorg en leefomgeving. Veel gemeenten hebben de afgelopen jaren een lokaal preventieakkoord en/of sportakkoord opgesteld om aan de slag te gaan met deze domeinoverstijgende aanpak om bewegen te stimuleren.

### Doel

Via Actielijn 3 zet VWS in op een domeinoverstijgende aanpak van bewegen op gemeentelijk niveau, omdat dit de meest concrete aangrijpingspunten biedt om meer mensen in beweging te krijgen. In deze evaluatie integreren we opgedane kennis op het gebied van bewegen en een beweegvriendelijke leefomgeving op lokaal niveau vanuit de GALA monitor, SAll monitor en PGLO en brengen eventuele kennishiaten in beeld.

### Afbakening

Vanwege de duidelijke raakvlakken tussen het Actieplan Nederland Beweegt en de andere akkoorden/programma's (zie tekstblok 5) heeft het RIVM in het kader van dit Plan van Aanpak een bijeenkomst georganiseerd. Hier was het kernteam van de evaluatie bij aanwezig en ook betrokken onderzoekers van de GALA monitor, SAll monitor en PGLO. De conclusie van deze bijeenkomst was dat de ambitie van het GALA (met name t.a.v. de regionale samenwerking rondom preventie en gezondheidsbevordering [12]) veel overlap kent met de doelen van het Actieplan Nederland Beweegt. Daarnaast kwam naar voren dat de beweegvriendelijke omgeving een dwarsdoorsnijdend thema is: het komt in alle programma's en akkoorden terug. Omdat er dus al veel inzet is op lokaal niveau door VWS vanuit andere programma's en akkoorden, doet VWS op dit moment geen extra inzet vanuit actielijn 3 op het lokale niveau. Daarom kan het RIVM nog geen evaluatieactiviteiten voor deze actielijn uitvoeren. Wel zal er een kennisintegratie gedaan worden van relevante bevindingen uit de GALA monitor, SAll monitor en PGLO. Dit geeft inzicht of en de mate waarin extra inzet vanuit actielijn 3 op het gebied van bewegen en een beweegvriendelijke omgeving op lokaal niveau noodzakelijk is.

## Tekstblok 5. Programma's ondersteund door VWS [10, 12, 20, 22-25]

**Sportakkoord II (SAII)** is gestart in december 2022 en loopt tot en met 2026. SAII is opgezet door het ministerie van VWS, Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) en Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG/VSG), Nederlands Olympisch Comité \* Nederlandse Sport Federatie (NOC\*NSF) en het Platform Ondernemende Sportaanbieders (POS). In het nationaal Sportakkoord II zijn ambities en kaders vastgelegd voor een vervolg op het Nationaal Sportakkoord I. Hierin is lokale samenwerking een belangrijk onderdeel. De drie hoofdambitie van SAII richten zich op het versterken van de sport in Nederland. Deze zijn 1) het fundament op orde wat onder andere gaat om het verbeteren van de voorwaarden om te kunnen sporten; 2) een groter bereik zodat meer mensen plezier beleven aan sport en bewegen en zich aangesproken voelen om te sporten en bewegen; 3) meer (zichtbare) betekenis van sport zodat er meer gebruik gemaakt wordt van de waarde van sport. Het SAII wordt gemonitord door het Mulier Instituut in samenwerking met het RIVM.

**Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)** is gestart in februari 2023 en loopt tot en met 2026. GALA is opgesteld tussen de rijksoverheden (VWS), GGD-en (GGD-GHOR) en zorgverzekeraars (ZN) en VNG. Het doel van het akkoord is het bereiken van een gezonde generatie in 2040. In het GALA worden verschillende thema's en akkoorden aan elkaar verbonden, met als doel een integrale visie en aanpak op die thema's die bijdragen op het gebied van preventie, gezondheid en een stevige sociale basis. GALA beschrijft een aantal gemeenschappelijke doelen om toe te werken naar een gezond en actief leven. Voorbeelden van doelen zijn een gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten en een gezonde leefstijl (waaronder bewegen) en vitaler ouder worden (o.a.

voldoende bewegen en het voorkomen van vallen). Om de doelen te bereiken, zijn afspraken gemaakt om te komen tot vijf ketenaanpakken, waaronder de Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI) en Valpreventie. Gemeenten ontwikkelen een lokale aanpak om aan de doelen in het GALA te werken. GALA wordt gemonitord door het RIVM.

**Brede specifieke Uitkering (SPUK)** is het financiële arrangement van het GALA en het SAII. Het doel van de SPUK is om bewegen in samenhang met verschillende leefstijlthema's te integreren in het gemeentelijke preventiebeleid. In de brede SPUK zitten onder andere de middelen voor de uitvoering van de lokale Sportakkoorden en voor de brede regeling combinatiefunctionarissen, waaronder de Coördinator Sport en Preventie. Deze coördinator heeft de opdracht om het lokale netwerk van sport en bewegen aan te laten sluiten op de bredere ambities op het gebied van gezondheid, preventie en sociale basis. Dit onderdeel van SPUK wordt gemonitord door het Mulier Instituut.

**Programma Gezonde Leefomgeving (PGLO)** is gestart in 2023 en loopt tot en met 2025. PGLO is een opdracht van het Ministerie van VWS, waaraan het RIVM en ZonMw gezamenlijk werken. Het doel van PGLO is een gezonde leefomgeving voor iedereen inclusief een beweegvriendelijke omgeving. PGLO brengt de kennis samen over een gezonde leefomgeving en maakt deze toegankelijk voor gemeenten en andere lokale stakeholders. Ook heeft PGLO als doel deze kennis te verbreden en te delen, zowel over de inhoud als over het proces om samen te werken. Denk hierbij aan instrumenten, ontwerpprincipes, maatregelen en vuistregels. Voor PGLO voert het RIVM de monitoring en evaluatie uit van wat de gemeenten doen.

## Onderzoeksvraag

Hoe vaak komt het stimuleren van bewegen, onder andere door het inrichten van een beweegvriendelijke leefomgeving, terug in lokale beleidsplannen en in domeinoverstijgende samenwerkingsafspraken en wordt het ook uitgevoerd?

## Methoden

### Kennisintegratie

We zullen de resultaten op het gebied van het stimuleren bewegen en een beweegvriendelijke omgeving vanuit de GALA monitor, SAll monitor en PGLO samen bundelen. Dit met als doel om de kennis, leerervaringen en inzichten op het gebied van deze thema's te integreren en eventuele witte vlekken in kaart te brengen.

### Expertbijeenkomst

Tijdens de bijeenkomst met het kernteam van de evaluatie en de betrokken onderzoekers van de GALA monitor, SAll monitor en PGLO is de wens uitgesproken om de bijeenkomst te herhalen, met als doel elkaar te informeren over de voortgang, van elkaars kennis en ervaringen te leren en dubbel werk te voorkomen. In het najaar van 2024 zal deze bijeenkomst gepland worden. Dan zijn ook de eerste resultaten van de monitors beschikbaar en kunnen kennis-hiaten (zogenaamde witte vlekken) beter in beeld gebracht worden. Er zal op basis hiervan verder gekeken worden of er een extra inzet vanuit VWS op lokaal niveau via actielijn 3 van het Actieplan nodig is. Dit draagt bij aan de doelstelling lerend beleid. Ook zal er dan worden geïnventariseerd of er een vervolgbijeenkomst in 2025 gewenst is.



# Uitkomsten op bewegen

## Startsituatie

Het lange termijn doel van het Actieplan is om meer mensen meer in beweging te krijgen. De stip op de horizon is dat in 2040 75% van de Nederlanders voldoet aan de Beweegrichtlijnen. Op dit moment is dat 45% [2]. Om meer inzicht te krijgen in het bewegen van Nederlanders of specifieke doelgroepen en settings, zal gebruik gemaakt worden van de bestaande set Kernindicatoren Sport en Bewegen. Deze Kernindicatoren zijn in 2014 benoemd door de minister van VWS om de stand van zaken op dit terrein duurzaam in de tijd te kunnen volgen [26]. Cijfers over de twintig Kernindicatoren zijn afkomstig van de volgende instituten die samen het Netwerk Kernindicatoren Sport en Bewegen vormen: Mulier Instituut, NOC\*NSF, CBS, VeiligheidNL, Kenniscentrum Sport & Bewegen en het RIVM (coördineert het netwerk). Voor de meeste Kernindicatoren zijn (twee)jaarlijks nieuwe cijfers beschikbaar. De actuele stand van zaken per Kernindicatoren is te vinden op de website [www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren](http://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren). Op deze website worden indien beschikbaar ook trendcijfers en uitsplitsingen naar doelgroepen gepresenteerd.

## Afbakening

Cijfers over de Kernindicatoren zitgedrag, voldoen aan de beweegrichtlijnen en beweegvriendelijke omgeving zullen in ieder geval worden meegenomen voor de evaluatie. Echter gedurende de looptijd van het Actieplan wordt hier nog geen veranderingen van cijfers in verwacht. Hiervoor is meer tijd nodig. Aangezien het evaluatieonderzoek loopt tot en met eind 2025, kunnen enkel cijfers verzameld in 2024 meegenomen worden. Daarom zal de focus van de analyses liggen op het onderzoeken van verschillen tussen doelgroepen en niet op verandering in beweeggedrag over de tijd.

## Doel

Het doel van dit onderdeel van de evaluatie is om meer duiding en context te bieden rondom de drie bovengenoemde Kernindicatoren om ook onderliggende onderdelen zichtbaar te maken, zoals het aantal beweegmomenten op een dag en specifieke beweeg- en zitactiviteiten (wandelen, fietsen, schermgebruik) en

eventuele verschillen hierin tussen relevante settings (onderwijs, werk, zorg en leefomgeving) en doelgroepen (0-4 jarigen, 12 t/m 17 jarigen, 65-plussers, mensen met een praktische opleiding en/of laag inkomen en mensen met een chronische aandoening en/of een beperking). Dit kan aangrijpingspunten geven voor gerichtere beleidsactie (lerend beleid).

## Onderzoeksvraag

Zijn er verschillen tussen de relevante doelgroepen en de settings voor onderdelen onderliggend aan de Kernindicatoren zitgedrag, voldoen aan de beweegrichtlijnen en beweegvriendelijke omgeving?

## Methoden

### Document/website analyse

Er zal gebruik worden gemaakt van gepubliceerde cijfers over sport en bewegen op onder andere de website [www.sportenbewegenincijfers.nl](http://www.sportenbewegenincijfers.nl). Ook zijn er via het SMAP (SMall Area estimates for Policymakers) model geschatte beweegcijfers op wijk- en buurtniveau beschikbaar onder andere op [regiobeeld.nl](http://regiobeeld.nl). Daarnaast bekijken we of er nog relevante indicatoren voor de evaluatie van het Actieplan Nederland beweegt uit andere monitors (bv. het NPA, SAIL, GALA) benut kunnen worden.

### Data-analyse

Er zal ook aanvullende data-analyse worden uitgevoerd. Hiervoor zal gebruik worden gemaakt van bestaande dataverzamelingen, zoals de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor (CBS en RIVM), aanvullende module bewegen en ongevallen van de Leefstijlmonitor (RIVM en CBS) en de Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen (GGD'en, CBS en RIVM), waarin beweeggedrag op nationaal en op lokaal niveau al voor langere tijd worden gemonitord. De volgende drie thema's zullen nader geanalyseerd worden: dagelijkse beweegmomenten, niet bewegen en sociale norm. Binnen deze dataverzameling zijn ook achtergrondkenmerken beschikbaar dat uitsplitsing naar de relevante doelgroepen en settings mogelijk maakt.



### Dagelijks beweegmomenten

Binnen de Leefstijlmonitor en de Gezondheidsmonitor wordt de SQUASH vragenlijst gebruikt, waarmee de gemiddelde tijd besteed aan activiteiten op werk of school, in het huishouden en in de vrije tijd zoals wandelen, fietsen, tuinieren, klussen en sport (4 t/m 11 jarigen: zwemles en buitenspelen) wordt nagevraagd [27]. Hieruit kan het bijvoorbeeld het aantal beweegmomenten, de beweegtijd en specifieke beweeg- en zitactiviteiten (bv. wandelen, fietsen, schermgebruik) worden berekend.

### Niet bewegen

Daarnaast zullen analyses uitgevoerd worden met de indicator 'niet bewegen', die momenteel in ontwikkeling is, maar halverwege 2024 klaar is voor gebruik. Deze indicator zegt iets over het aandeel van de bevolking dat heel weinig

of helemaal niet beweegt (<30 min sport/wandelt/fietst per week en niet voldoet aan Beweegrichtlijnen). Op dit moment is deze groep onvoldoende in beeld. De inzichten kunnen handvatten bieden om deze groep meer in beweging te krijgen.

### Sociale norm

Ook zijn er een paar indicatoren beschikbaar die iets zeggen over de sociale norm rondom bewegen. Tweejaarlijks wordt via de aanvullende module van de LSM nagevraagd hoe belangrijk ouders van kinderen tussen de 4 en 12 jaar het vinden dat hun kind regelmatig buiten speelt, aan sport doet of op school gymles krijgt van een vakleerkracht. In het kader van deze evaluatie zal gekeken worden of er nieuwe vragen kunnen worden opgenomen om sociale norm rondom bewegen in kaart te brengen.

## Producten

De producten die we voor ogen hebben zijn weergegeven in tabel 3. Daarnaast zal het historisch overzicht van het sport- en beweegbeleid op de RIVM-website [www.sportenbewegenincijfers.nl](http://www.sportenbewegenincijfers.nl) geüpdatet worden tot en met 2025. In de voortgangsrapportage wordt de voortgang op alle drie actielijnen beschreven en worden er aanbevelingen gedaan in het kader van de doelstelling lerend beleid. Ook zal de focus van de evaluatie voor het jaar daarna (2025) worden beschreven. In de eind-rapportage wordt op basis van alle uitgevoerde evaluatie-activiteiten een conclusie gegevens over wat het Actieplan heeft opgebracht.

**Tabel 3.** Beoogde producten en oplevertermijn

Product	Oplevertermijn
1. Plan van Aanpak Evaluatie	1 <sup>e</sup> kwartaal 2024
2. Publicatie over Aandeel bevolking dat 'niet' beweegt waarbij verschillen tussen doelgroepen in beeld worden gebracht	4 <sup>e</sup> kwartaal 2024
3. Voorgangsrapportage	Januari 2025
4. Publicatie over verschillen in beweegmomenten tussen doelgroepen	3 <sup>e</sup> kwartaal 2025
5. Eindrapportage	December 2025

# Samenwerking

## Intern

Binnen het RIVM zal met een team van experts (zoals op gedrag, evaluatie, bewegen en leefomgeving), afkomstig uit verschillende domeinen en centra, samengewerkt worden om zo veel mogelijk relevante kennis binnen het RIVM mee te nemen.

## Extern

Dit evaluatieplan is door het RIVM ontwikkeld in samenwerking met Kenniscentrum Sport & Bewegen (KCS&B), de Bewegialliance en VWS (het 'kernteam'). We zullen elkaar elk kwartaal ontmoeten om af te stemmen over de voortgang en plannen en het duiden van uitkomsten. KCS&B zal meewerken bij het ontwerpen en uitvoeren van de interviews (actielijn 1) en het ontwikkelen en/of verspreiden van producten afkomstig uit deze evaluatie

bij de relevante partijen. Voor het uitvoeren van de PA-EPI (actielijn 1) werken we samen met het Amsterdam UMC. Daarnaast zullen we blijven afstemmen met relevante programma's en monitors, waaronder GALA, SAIL, het PGLO en relevante partijen, waaronder het Mulier Instituut.

## Klankbordgroep

Het RIVM stelt een klankbordgroep samen bestaande uit ongeveer 6 experts afkomstig vanuit diverse voor beweegbeleid relevante domeinen. Doel van de klankbordgroep is het kritisch meedenken met de evaluatie en de interpretatie van de cijfers en bevindingen.

*Het huidige Plan van Aanpak is een document in ontwikkeling om het doel van een lerende evaluatie te kunnen dienen. Jaarlijks zal met de opdrachtgever en kernteam de evaluatietaken en prioriteiten worden afgestemd en indien nodig bijgeschaafd.*

## Referenties

1. Gezondheidsraad. Beweegrichtlijnen 2017. Den Haag: Gezondheidsraad, 2017. Publicatienr. 2017/08.
2. RIVM. Beweegrichtlijnen 2024. Beschikbaar via: [www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/beweegrichtlijnen](http://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/beweegrichtlijnen).
3. VWS. Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), 2018.
4. Coalitieakkoord 2021-2025. Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst. Den Haag: VVD, D66, CDA en ChristenUnie, 2021.
5. VWS. Nederland Beweegt. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), 2023.
6. RIVM. Impactvolle Determinanten: Bewegen. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), 2021.
7. Meadows D. Leverage points: places to intervene in a system. Hartland: The Sustainability Institute, 1999.
8. Bagnall AM, Radley D, Jones R, Gately P, Nobles J, van Dijk M, et al. Whole systems approaches to obesity and other complex public health challenges: a systematic review. BMC Public Health. 2019;19(8). doi: 10.1186/s12889-018-6274.
9. Luna Pinzon A, Stronks K, Dijkstra C, Renders C, Altenburg T, den Hertog K, et al. The ENCOMPASS framework: a practical guide for the evaluation of public health programmes in complex adaptive systems. Int J Behav Nutr Phys Act. 2022;19(33). doi: 10.1186/s12966-022-01267-3.
10. VWS. Nationaal Sportakkoord. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), 2018.
11. VWS. Landelijke Nota Gezondheidsbeleid (LNH) 2020-2024. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), 2020.
12. VWS. GALA Gezond en Actief Leven Akkoord. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), 2023. [www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/01/31/gala-gezond-en-actief-leven-akkoord](http://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/01/31/gala-gezond-en-actief-leven-akkoord)
13. Woods C, Kelly L, Volf K, Gelius P, Messing S, Forberger S, et al. The Physical Activity Environment Policy Index for monitoring government policies and actions to improve physical activity. European Journal of Public Health. 2022;32(4), p. iv50-iv8. doi: <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckaco62>.
14. Policy Evaluation Network (PEN). The Physical Activity Environment Policy Index (PA-EPI) 2024. Beschikbaar via: [www.jpi-pen.eu/pa-epi.html](http://www.jpi-pen.eu/pa-epi.html).
15. Heuvelman F, den Braver N, Lakerveld J. The Physical Activity Environment Policy Index (PA-EPI): Nederland. Een overzicht van het rijksoverheidsbeleid met betrekking tot de gezonde bewegomgeving in Nederland. Amsterdam: Amsterdam UMC, 2023. [www.jpi-pen.eu/images/reports/PA-EPI\\_Netherlands\\_August\\_2023\\_NED.pdf](http://www.jpi-pen.eu/images/reports/PA-EPI_Netherlands_August_2023_NED.pdf)
16. Beweegalliantie. Beweegalliantie 2024. Beschikbaar via: [www.beweegalliantie.nl](http://www.beweegalliantie.nl).
17. ZonMw. Kennis- en implementatie impuls bewegen in het dagelijks leven 2024. Beschikbaar via: [www.zonmw.nl/nl/programma/kennis-en-implementatie-impuls-bewegen-het-dagelijks-leven](http://www.zonmw.nl/nl/programma/kennis-en-implementatie-impuls-bewegen-het-dagelijks-leven).
18. Nobles JD, Radley D, Mytton OT. The Action Scales Model: A conceptual tool to identify key points for action within complex adaptive systems. Perspectives in Public Health. 2022;142:328-37. doi: 10.1177/17579139211006747.
19. Public Health England. Whole systems approach to obesity. A guide to support local approaches to promoting a healthy weight. 2019. PHE publications gateway number: GW-534.
20. VWS. Hoofdlijnen Sportakkoord II. Sport versterkt. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), 2022.
21. VWS. Regeling van de Minister voor Langdurige Zorg en Sport van 6 februari 2023, kenmerk 3507504-1043050-PG, houdende een specifieke uitkering voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026 (Regeling specifieke uitkering sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026). Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), Staatscourant 2023 4245; 2023.
22. Programma Gezonde Leefomgeving van start 2023. Beschikbaar via: [www.gezondeleefomgeving.nl/nieuws/programma-gezonde-leefomgeving-van-start](http://www.gezondeleefomgeving.nl/nieuws/programma-gezonde-leefomgeving-van-start).
23. RIVM. GALA in de gemeentelijke plannen. Een eerste blik op de plannen van aanpak voor de Brede SPUKregeling. 2024. [www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/KU-2024-0002.pdf](http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/KU-2024-0002.pdf)
24. VWS. Werkplan Sportakkoord II. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), 2023.
25. Hoogendam A, Kusters A. Monitorplan Sportakkoord II. Utrecht: Mulier Instituut, 2023.
26. VWS. Kamerbrief Kennis en innovatieagenda sport. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), 2014. Vergaderjaar 2014-2015, Kamerstuk 30234, nr. 116.
27. Wendel-Vos W, van den Berg S, Duijvestijn M, de Hollander E. Beweegrichtlijnen en Wekelijks Sporter van vragenlijst tot cijfer. 2020. RIVM-briefrapport 2019-0237.

**Auteurs**

M.S. van Mourik-Boelema

T.M. de Valk

L.C. Lemmens

S. Mehra

G.C.W. Wendel-Vos

S.W. van den Berg

**Contact**

Saskia van den Berg

RIVM, Centrum Preventie, Leefstijl en Gezondheid.

[sportenbewegenincijfers@rivm.nl](mailto:sportenbewegenincijfers@rivm.nl)

Dit is een uitgave van:

**Rijksinstituut voor Volksgezondheid  
en Milieu**

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven

[www.rivm.nl](http://www.rivm.nl)

mei 2024

De zorg voor morgen  
begint vandaag